

המרכז הישראלי לתיעוד אמנויות הבמה מיסודו של שמעון לב ארי (בשנת 1970) הוא הארכיון הגדול מסוגו בישראל, המתעד את אמנויות הבמה בארץ למן ראשית המאה, ואת התאטרון היהודי בתפוצות. החומר התיעודי שנאסף במרכז מתייחס לאמנויות הבמה כולן: תאטרון, אופרה, מחול, מוסיקה, פנטומימה, מופעי בידור, להקות צבאיות, ומופעי קרקס. רובו של החומר התיעודי הוא בעברית.

המרכז הישראלי לתיעוד אמנויות הבמה מקיים קשר שוטף עם כל התיאטרונים בארץ ומקבל מהם חומר המשקף את פעילותם האמנותית והמנהלתית. המרכז מעודד אנשי במה, אספנים, מוסדות תרבות ואמנות ובני משפחה של אנשי במה להפקיד את אוספיהם ועיזבונותיהם במרכז. כיום מכיל ארכיון המרכז למעלה מ 6,000 תיקי הצגות, ארכיונים מוסדיים של תיאטרונים ומוסדות תרבות, וכן ארכיונים פרטיים ואמנותיים של יוצרי תאטרון.

במרכז הישראלי לתיעוד אמנויות הבמה התקיימה פעילות אינטנסיבית במהלך שנת הלימודים החולפת, שנת תשע"ב (2011-2012).

הנגשת אוספי המרכז הישראלי לתיעוד אמנויות הבמה

קטלוג אינטרנטי של תיקי הצגות: מלאכת הקטלוג האינטרנטי, אשר החלה באוגוסט 2010, נמשכת במלא המרץ. מר רמי סמו וגב' הדס קרמר שרמן מתמקדים בקטלוג של תיקי הצגות בקטלוג אלף, הנגיש און ליין לציבור הרחב. הקטלוג מכיל אינפורמציה של הצגות ברמת תכניית ההצגה, וכולל את כל הצוות האמנותי אשר שותף היה ביצירתה של ההצגה. קטלוג זה מאפשר חיפוש מורכב העוקב אחר שחקנים, מעצבים ויוצרים שונים, ופורש בפני הקורא את מגוון יצירתם.

רמי סמו משלים בימים אלו את קטלוג האוסף הגדול מעיזבונו של מעצב התפאורה אלי סיני. הקטלוג קושר בין תיקים באוסף האישי של סיני לבין תיקי הצגות, הנותנים אינפורמציה נוספת על המופעים שלהם עיצב סיני.

מנוע החיפוש החדש של הספרייה המרכזית, דעת"א, מאפשר חיפוש משולב אוטומטי בקטלוג המרכז הישראלי לתיעוד אמנויות הבמה ביחד עם כל שאר אוספי הספרייה. באופן זה הופך אוסף המרכז לנגיש לכלל קהילת האוניברסיטה המתעניינת בנושאים הקשורים לחומר המצוי במרכז.

לא מכבר השקנו **קבוצת פייסבוק** של המרכז הישראלי לתיעוד אמנויות הבמה. בקבוצה יש כבר למעלה מ 1,000 חברים, ומתנהל בה דיאלוג תוסס של יוצרים, חוקרים ואוהבי תאטרון, על הצגות בעבר ובהווה ועל

מחקר תאטרון. אתם מוזמנים להפוך לחברים בקבוצת פייסבוק זו, להיחשף לחומרים המגוונים המצויים בארכיון המרכז, להתעדכן באופן שוטף על חומר חדש אשר מגיע למרכז, ואף לתרום משלכם על יצירות שאתם מעורבים בהן, ועל עבודתכם המחקרית. כתובת הקבוצה היא:
[/http://www.facebook.com/#!/groups/433999003290216](http://www.facebook.com/#!/groups/433999003290216)

קבוצת הפייסבוק של המרכז הישראלי לתיעוד אמנויות הבמה

רשומת תיק הצגה בקטלוג דעת"א

אוספים חדשים

- אוסף של מאקטים של מעצב התפאורה אריה נבון: מאקטים יפים אלו להצגות, וביניהן "הוא הלך בשדות", "פונדק הרוחות" והצגות נוספות, מוסיפים נדבך חשוב לאוסף ואף משפרים את חזות הארכיון.

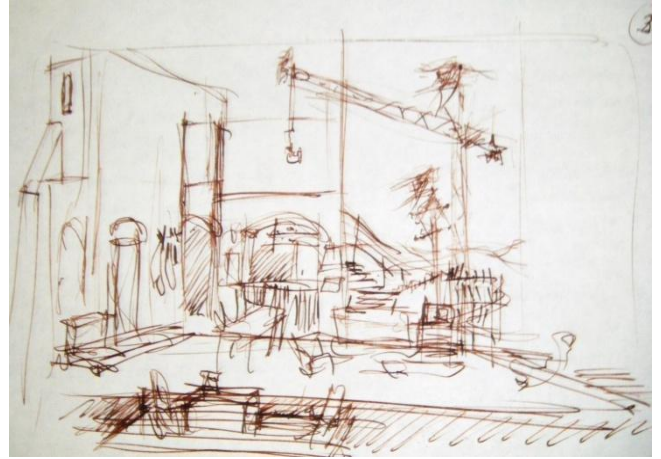

- אוסף הצילומים של זאב אלכסנדרוביץ: אוסף ייחודי זה נוצר על ידי צלם חובב בתל אביב בראשית שנות השלושים. האוסף הייחודי מציג "סרט רץ" של תמונות מן המופעים "כתר דוד", "בקצווי הכרך" ואחרים, ומציג אלטרנטיבה מעניינת לדפוס התיעוד וצילום ההצגות שהיו מקובלים בתקופה.
- פסי קול של הצגות משנות השלושים והארבעים: באדיבותם של רמי סמו ודליה פרידלנד, קיבלנו אוסף דיגיטלי של פסי קול להצגות הבימה משנות השלושים והארבעים. בין היתר מכיל אוסף זה הקלטות מתוך ההצגות "האדמה הזאת" (הבימה 1942), "היהודי הנצחי" (הבימה 1923) ו"מירלה אפרת" (הבימה 1939). ההקלטות נעשו בחלקן הגדול בשנות החמישים, ומתעדות את השחקנים אשר הופיעו בליהוק המקורי.
- אוסף רישומי תלבושות מעיזבוננו של אברהם גרודברג: זהו אוסף ייחודי של רישומי תלבושות משנות השלושים והארבעים, אשר היו השראה לעבודתו של חייט התאטרון אברהם גרודברג. האוסף מכיל רישומי תלבושות להצגות של המטאטא, האוהל והאופרה הארצישראלית.
- תוספת לאוסף הפרטי של יוצרי התאטרון חנה בן ארי ואברהם ניניו: התוספת כוללת בעיקר ספרי בימוי המתעדים את דפוס העבודה של כל אחד מן היוצרים הללו.
- תוספת לאוסף הפרטי של מפיק התאטרון יעקב אגמון ושל השחקנית זוכה פרס ישראל גילה אלמגור. אוסף זה כולל הקלטות וידאו ודוקומנטים המתעדים את העבודה הדרמטורגית והניהול האמנותי של פסטיבל התיאטרונטו, אוספי צילומים מן הקריירה המפוארת של גילה אלמגור, וכן תסריטים וטקסטים דרמטיים המאירים תחנות ביצירתה הבימתית-משחקית.
- איסוף וקטלוג של תיקי הצגות הרצות בכלל התאטרונים בארץ: במהלך השנה החולפת העשרנו את האוסף על תאטרון פרינג' הפועלים בעשור האחרון. תיקים חדשים מתעדים עשור של פעילות בתאטרון הערבי עברי, תאטרון קליפה ותאטרון קרוב.
- בימים אלו אנו משלימים את פרויקט הדיגיטיזציה של עזבוננו של הצלם יעקב אגור. פרויקט הדיגיטיזציה של אוסף צילומים גדול זה נעשה בשיתוף פעולה עם מחלקת היודאיקה באוניברסיטת הארווארד. בימים אלו אנו מקבלים את מלוא האוסף הסרוק לרשותנו.

יוצרי תאטרון – אנו מצוניינים לתעד את יצירתכם! נשמח מאוד לקבל מכם תיעוד של עבודתכם, על מנת שדוקומנטציה של עבודתכם בעבר תשמע בסיס למחקר ולכתיבת ההיסטוריה של התאטרון הישראלי, ותהיה מקור לימוד לסטודנטים, חוקרים ויוצרים.

תמונה מתוך עיזבונו של יעקב אגור. צילום מן הקברט הסטירי "קטשופ" (המועדון הסטירי 1969).

סקיצה של אלי סיני לתפאורת ההצגה "חבלי משיח" (הקאמרי 1987)

תמונה מתוך "חורף בקלנדיה" (התאטרון הערבי עברי 2006).

קבוצת מחקר

במהלך השנה החולפת פעלה במרכז קבוצת מחקר שדנה באמנויות הבמה בתקופת היישוב. הקמת קבוצה זו הייתה פרי יוזמה של פרופ' גד קינר, יו"ר האגודה הישראלית לקידום חקר התאטרון ובשיתוף עם ד"ר שלי זר-ציון, מנהלת המרכז הישראלי לתיעוד אמנויות הבמה. ד"ר זר-ציון ריכזה במהלך השנה את פעילות הקבוצה.

הקבוצה קיימה במהלך השנה 7 פגישות, ובמהלכן הציגו משתתפי הקבוצה סוגיות בחקר התאטרון בתקופת היישוב, תוך דיון בקורפוס המתודולוגי הרלוונטי למחקרם. הנושאים שנידונו (לפי סדר הדיונים):

- ד"ר שלי זר-ציון (אוניברסיטת תל אביב): בניית תרבות עירונית ולאומית ביצירה הסאטירית של תאטרון המטאטא

- ד"ר ליאורה מלכא ילין (אוניברסיטת תל אביב): שפת המחול של הכוריאוגרף והרקדן ברוך אגדתי

- ד"ר פנינה פורטר (חוקרת עצמאית): מימדים קולוניאליסטיים בהצגת המלט ב"הבימה" 1946.

- ד"ר זהבה כספי (אוניברסיטת בן גוריון): המחזאות של יוסף חיים ברנר

- ד"ר אורנה בן-מאיר (המרכז האקדמי ויצו חיפה): מעצב הבמה עמנואל לופטגלס

- פרופ' תום לוי (אוניברסיטת תל אביב): אנשי תאטרון יוצאי מרכז אירופה בתאטרון העברי

- ד"ר דורית ירושלמי (אוניברסיטת חיפה): תהליכי הבידול והגיבוש של תאטרון האוהל

- יאן קינה (האוניברסיטה העברית): סמי גרונמן – מחזאי יקה בתאטרון העברי

- ד"ר אולגה לויטן (האוניברסיטה העברית): הקשרים בין "הבימה" ליוצרי תאטרון רוסיים בשנות השלושים

- רותי אבליוביץ (אוניברסיטת תל אביב): מעל גלי האתר - קולה של חנה רובינא כסמל לאומי

- ד"ר יאיר ליפשיץ (האוניברסיטה העברית): בוריס שץ על תאטרון ואוטופיה

- ד"ר אביב ליבנת (אוניברסיטת תל אביב): הסרט "צבר" בבימויו של אלכסנדר פורד

לפני מועד הפרזנטציה כל אחד מן החוקרים שלח לעמיתיו חומר ארכיוני סרוק, אשר עמד במוקד הדיון שלו. כמו כן נשלחו מבעוד מועד מאמרים מתודולוגיים והיסטוריים המתייחסים אל נושא המחקר. באופן זה הפכו הפרזנטציות לבסיס לדיון המעלה שאלות עקרוניות בדבר אינטרפרטציה ופרשנות של חומר ארכיוני, מתודולוגיות ההולמות את מקרי המבחן השונים ושאלות מחקר עכשוויות העולות מן העיסוק כאן ועכשיו בתקופת היישוב.

כעת אנו שוקדים על מציאתו של בית ראוי לפרסום המאמרים אשר פתחו החוקרים בשנה זו.

תכניית ההצגה במהרה בימינו (המטאטא 1934)

צילום מתוך המלט (הבימה 1947)

סיורים והרצאות בארכיון

המרכז רואה לעצמו למטרה לסייע ולהעשיר את הוראת התאטרון במסגרות אקדמיות שונות. במהלך השנה קיימנו הרצאות וסיורים במסגרות הבאות:

סיורים והרצאות לקורסים לתואר MA / MFA

בדצמבר 2011 קיימה ד"ר שלי זר-ציון הרצאה וסיום בארכיון לתלמידיה של ד"ר דפנה בן שאול בקולוקוויום של התכנית ללימודי התואר השני בחקר הביצוע בחוג לאמנות התאטרון. ההרצאה התמקדה בהצגת מבנה הארכיון ובמעמדו הפרפורמטיבי והאונטולוגי של החומר הארכיוני.

במאי 2012 קיימה ד"ר זר-ציון הרצאה וסיום בארכיון לתלמידיה של פרופ' פרדי רוקם בסמינר "ייצוג ההיסטוריה על הבמה הישראלית" במסגרת החוג לאמנות התאטרון. ההרצאה עסקה בהצגת מבנה הארכיון ובמתח בין הייצוג ההיסטוריה כפרפורמנס לבין הפרפורמנס כאירוע היסטורי.

סיורים והרצאות לתכניות מיוחדות

בדצמבר 2011 ארח הארכיון סיום לימודי של המגמה ללימודי מידע וספרנות באוניברסיטת בית ברל. ד"ר שלי זר-ציון הציגה בפני הסטודנטים את מבנה הארכיון, והציגה בפניהם את האתגרים עימם מתמודד הארכיון בסוגיות של שימור חומר קשיח ודיגיטלי, שיטות של קטלוג דיגיטלי החומר הארכיוני.

בינואר 2012 ארח הארכיון סיום לימודי של התכנית ללימודי תעודה באוצרות ומוזיאולוגיה בריכוזה של ד"ר שוש רותם. ד"ר שלי זר-ציון הציגה בפני הסטודנטים את מגוון החומרים המצויים בארכיון, את אופן סידורם, ואת אופני הקטלוג שלהם.

הצגת הארכיון בפני סטודנטים לתואר ראשון

בינואר 2012 ערכה ד"ר זר-ציון הרצאה המלווה במצגת בפני תלמידי הקורס של ד"ר דפנה בן שאול "שיטות מחקר של האירוע התיאטרוני". בהרצאה זו הוצג מבנה הארכיון, מסמכים ייחודיים בו, והאופנים שבאמצעותם ניתן לחפש חומר בארכיון – הן בקטלוג הממוחשב בתכנת אלף והן בקטלוג הידני.

בחודשים מרץ ומאי 2012 ערכה ד"ר זר-ציון סיום לתלמידי לסטודנטים בשתי כיתות תרגיל של הקורס "סדנת יסוד ללימודי ההיסטוריה" בהנחייתם של גב' אליה אתקין ומר עודד ליבהבר, במסגרת החוג להיסטוריה כללית. במהלך הסיום הוצג הארכיון ונידונו פרקטיקות של עריכת מחקר בארכיון האוצר אוספים של היסטוריה תרבותית.

שירות לקורסים לתואר ראשון

ד"ר דורית ירושלמי הפנתה את הסטודנטים שלה בקורסים "מבוא לתאטרון יהודי-עברי" (סמסטר א') ו"מבוא לתאטרון הישראלי והפלסטיני" (סמסטר ב') לכתוב עבודות סיכום קורס על סמך תיקי הצגות רלוונטיים

המצויים בארכיון. הארכיון נערך על מנת לספק מענה לסטודנטים הן על ידי הרחבת שעות פעילות הארכיון והן באמצעות צילום חומר.

ד"ר ליאורה מלכא ילין הפנתה את הסטודנטים בכיתות התרגיל בקורס "תולדות התאטרון בימי הביניים והרנסאנס", בהנחיית המתרגלים גב' עדי חבין, גב' חמוטל גור ומר ניר שאולוף, על מנת לערוך עבודת סיכום קורס על המחזאות השקספירית בתאטרון הישראלי. גם במקרה זה הרחיב הארכיון את שעות הפתיחה על מנת לתת מענה לסטודנטים.

תכניות לשנה הבאה

בשנת הלימודים הבאה פרופ' גד קינר יעביר קורס העוסק בארכיון כזירת מחקר. הקורס מיועד לתלמידי תואר שני בחוג לאמנות התאטרון, ויתבצע בסיועה של ד"ר שלי זר-ציון ועוברי המרכז.

הקורס יתמודד עם סוגיות במתודולוגיה של כתיבת היסטוריה של תאטרון, ועם דרכי העבודה בארכיון המרכז הישראלי לתיעוד אמנויות הבמה. במהלך הקורס יבחנו הפיתויים שמציבה העבודה בארכיון, והדרכים להתמודדות איתם. ידון הקשר בין המושג "אירוע תיאטרוני" לבין "תיק ההצגה", ותיבדק הדרמטורגיה של זיכרון המופע הנובעת מסידור החומר בארכיון. ייבחנו דוקומנטים כגון תכניה, צילומים וכרזות, תוך בחינת האופן שבו העיצוב של דוקומנטים הללו משקף את תפיסת הזהות האמנותית והתרבותית המשתנה של יוצרי התאטרון בארץ בתקופות שונות. לאחר מכן יתמודד הקורס עם דרכי המחקר בארכיונים פרטיים של שחקנים ובימאים מרכזיים, תוך בירור כיצד אוספים ייחודיים אלו משקפים את הפואטיקה של יצירתם ואת מיקומם הסוציו-אמנותי בשיח התרבותי.